

SCM KELISHUVI BO'YICHA TAQIQLANGAN SUBSIDIYALAR: JST HUQUQIY TIZIMI VA NIZOLARNI HAL QILISH TAHLILI

Abdumutaliyeva Feruza Egemberdi qizi

Toshkent davlat yuridik universiteti

Magistratura 1-bosqich Xalqaro tijorat huquqi fakulteti talabasi.

Email: abdumutaliyevaferuza@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14061438>

Annotatsiya. Ushbu tadqiqot Jahon savdo tashkilotining Subsidiyalar va kompensatsiya choralari to'g'risidagi kelishuvi (SCM Kelishuvi) doirasida taqiqlangan subsidiyalarni, ayniqsa eksport subsidiyalari va import o'rnini bosuvchi subsidiyalarni o'rganadi. JST nizolarni hal qilish ishlari va so'nggi o'zgarishlar tahlili orqali, ushbu tadqiqot taqiqlangan subsidiya qoidalarini qo'llashdagi asosiy talqin tendentsiyalari va muammolarini aniqlaydi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, taqiqlangan subsidiyalar uchun huquqiy asos yaxshi o'rnatilgan bo'lsa-da, yangi iqtisodiy modellar va zamonaviy subsidiya sxemalari an'anaviy talqinlar uchun yangi muammolarni keltirib chiqarmoqda.

Kalit so'zlar: Jahon savdo tashkiloti, subsidiyalar, kompensatsiya choralari, subsidiya va kompensatsiya choralari to'g'risidagi kelishuv, eksport subsidiyalari, import subsidiyalari.

SUBSIDIES PROHIBITED BY THE SCM AGREEMENT: AN ANALYSIS OF THE WTO LEGAL FRAMEWORK AND DISPUTE SETTLEMENT

Abstract. This study examines the treatment of prohibited subsidies under the World Trade Organization's Agreement on Subsidies and Countervailing Measures (SCM Agreement), with particular focus on export subsidies and import substitution subsidies. Through analysis of JST dispute settlement cases and recent developments, this research identifies key interpretative trends and challenges in the application of prohibited subsidy disciplines. The findings suggest that while the legal framework for prohibited subsidies is well-established, emerging economic models and novel subsidy schemes present new challenges for traditional interpretations.

Key words: The World Trade Organization, subsidies, countervailing measures, Agreement on Subsidies and Countervailing Measures, export subsidies, import subsidies.

СУБСИДИИ, ЗАПРЕЩЕННЫЕ СОГЛАШЕНИЕМ СКМ: АНАЛИЗ ПРАВОВОЙ БАЗЫ ВТО И РАЗРЕШЕНИЕ СПОРОВ

Аннотация. Данное исследование рассматривает запрещенные субсидии в рамках Соглашения по субсидиям и компенсационным мерам (Соглашение СКМ) Всемирной торговой организации, с особым акцентом на экспортные субсидии и субсидии

импортзамещения. Посредством анализа дел по урегулированию споров ВТО и последних изменений, данное исследование выявляет ключевые тенденции интерпретации и проблемы в применении правил запрещенных субсидий. Результаты показывают, что, хотя правовая база для запрещенных субсидий хорошо установлена, новые экономические модели и современные схемы субсидирования создают новые вызовы для традиционных интерпретаций.

Ключевые слова: Всемирная торговая организация, субсидии, компенсационные меры, Соглашение по субсидиям и компенсационным мерам, экспортные субсидии, импортные субсидии.

Jahon savdo tashkilotining Subsidiyalar va kompensatsiya choralari to'g'risidagi kelishuvi (SCM Kelishuvi) savdoni buzuvchi davlat yordamini tartibga solishda ko'p tomonlama savdo tizimining asosiy vositasini ifodalaydi. Uning qoidalari orasida 3-moddada ba'zi subsidiyalarning taqiqlanishi JST qonunchiligidagi eng qat'iy intizomiy choralardan biri hisoblanadi. Ushbu maqola taqiqlangan subsidiya intizomlarining rivojlanishi va hozirgi holatini, ham eksport subsidiyalari, ham import o'rnini bosuvchi subsidiyalarga e'tibor qaratgan holda o'rganadi. Ba'zi subsidiyalarning taqiqlanishi ularning savdoni buzuvchi tabiati va xalqaro savdoda bozor kuchlariga to'g'ridan-to'g'ri aralashuviga asoslangan. Eksport subsidiyalari mahalliy mahsulotlarning tashqi bozorlardagi raqobatbardoshligini sun'iy ravishda oshiradi, import o'rnini bosuvchi subsidiyalar esa import qilingan tovarlar o'rniga mahalliy tovarlardan foydalanish uchun sun'iy rag'batlar yaratadi. Ushbu qoidalar va ularning qo'llanilishini tushunish xalqaro savdo huquqi sohasidagi ham akademiklar, ham amaliyotchilar uchun muhimdir.

Ushbu tadqiqot quyidagilarni maqsad qiladi:

1. SCM Kelishuvi doirasida taqiqlangan subsidiyalarni boshqaruvchi huquqiy tizimni tahlil qilish
2. JST nizolarni hal qilish orqali taqiqlangan subsidiya qoidalarining talqini va qo'llanilishini o'rganish
3. Taqiqlangan subsidiya intizomlaridagi yangi muammolar va tendentsiyalarni aniqlash
4. So'nggi o'zgarishlar va ularning ushbu qoidalarni kelajakda qo'llashga ta'sirini baholash

Ushbu tadqiqot doktrin huquqiy tahlil va keys-stadi metodologiyasini birlashtirgan aralash usullardan foydalanadi. Tadqiqot uch bosqichda o'tkazildi:

1-bosqich: Huquqiy tahlil

• Taqiqlangan subsidiyalarga oid SCM Kelishuvi qoidalarining keng qamrovli ko'rib chiqilishi

- 1995 yildan 2024 yilgacha bo'lgan tegishli JST sud amaliyoti tahlili
- JST qo'mitasi hujjatlari va a'zolar bildirishnomalarini o'rganish

2-bosqich: Keys-stadi

- Taqiqlangan subsidiyalarga oid asosiy JST nizolarini tanlash va tahlil qilish
- Huquqiy talqindagi rivojlanishni ko'rsatuvchi ishlarga e'tibor qaratish
- Amalga oshirish yozuvlari va muvofiqlik jarayonlarini o'rganish

3-bosqich: Zamonaviy tahlil

- Subsidiya amaliyotidagi so'nggi o'zgarishlarni ko'rib chiqish
- Subsidiya intizomini qo'llashdagi yangi muammolarni tahlil qilish
- Islohot takliflari va siyosat muhokamalarini baholash

Eksport subsidiyalarini tartibga soluvchi huquqiy tizim tahlilimiz JST qonunchiligi doirasida ularning muomalasida bir necha muhim elementlarni aniqladi. SCM Kelishuvining 3.1(a)-moddasi eksport ko'rsatkichlariga bog'liq subsidiyalarni aniq taqiqlaydi va a'zo davlatlar uchun aniq me'yorni o'rnatadi. Bu taqiq I Ilovadagi namunali ro'yxat orqali yanada kengroq tushuntirilgan bo'lib, u aniq misollarni taqdim etadi va hokimiyat organlariga taqiqlangan amaliyotlarni aniqlashda yordam beradi. Ayniqsa e'tiborga molik jihati shundaki, de facto eksport bog'liqligi talqinlari sud amaliyoti orqali rivojlanib, eksport rag'batlantirishning nozikroq shakllarini qamrab olgan. Tizim, shuningdek, rivojlanayotgan mamlakatlarning maxsus ehtiyojlarini tan oladi va bosqichma-bosqich bekor qilish davrlari hamda texnik yordamni nazarda tutuvchi maxsus qoidalarni o'z ichiga oladi.

Import o'rnini bosuvchi subsidiyalarni o'rganishda, bizning tahlilimiz ularni eksport subsidiyalaridan ajratib turuvchi o'ziga xos xususiyatlarni aniqladi. Bu choralar ancha torroq doirada ishlaydi, bu esa JSTning mahalliy tarkib talablariga bo'lgan maqsadli yondashuvini aks ettiradi. "Mahalliy tovarlardan import qilingan tovarlar o'rniga foydalanish" tushunchasining talqini juda qat'iy bo'lib, panellar va Apellyatsiya organi qoidabuzarliklarni aniqlash uchun qat'iy standartlarni qo'llaydi. Biroq, bu sohadagi de facto bog'liqlik bo'yicha sud amaliyoti cheklangan bo'lib, bu amaliyotchilar va siyosatni ishlab chiquvchilar uchun noaniqlik yaratmoqda.

Keys-stadi tahlili bu tamoyillarning amaliy qo'llanilishi bo'yicha alohida boy tushunchalarni berdi. Kanada – Samolyotlar ishida (DS70), panel va Apellyatsiya organi de facto eksport bog'liqligini tushunishimizni sezilarli darajada takomillashtirdi va bugungi kunda bog'liqlik tahlilini yo'naltiruvchi muhim "agar bo'lmaganda" testini o'rnatdi.

Bu test subsidiya eksport savdolari kutilmaganda berilgan bo'larmidi degan savolni beradi va murakkab qo'llab-quvvatlash sxemalarini baholash uchun amaliy vosita taqdim etadi.

AQSh – FSC ishi (DS108) eksport subsidiyasi tushunchalarini talqin qilishda burilish nuqtasi bo'ldi. An'anaviy tushunchalarni soliq choralari potentsial subsidiyalar sifatida qamrab olish uchun kengaytirish orqali, bu nizo soliq tizimlari orqali bilvosita qo'llab-quvvatlash ham taqiqlangan subsidiyalarni tashkil etishi mumkinligini aniqladi. Bu talqin mamlakatlarning soliq rag'batlantirish va eksportni rag'batlantirish dasturlarini qanday tuzishiga keng ko'lamli ta'sir ko'rsatdi.

Braziliya – Samolyotlar ishi (DS46) rivojlanayotgan mamlakatlar uchun istisnolarni tushunishimizga sezilarli hissa qo'shdi va foiz stavkalarini qo'llab-quvvatlash dasturlari uchun muhim mezonlarni o'rnatdi.

Bu ish rivojlanish ehtiyojlari va subsidiya intizomi o'rtasidagi nozik muvozanatni ta'kidladi, shu bilan birga hukumatning qo'llab-quvvatlash dasturlarida bozor mezonlarini baholash bo'yicha aniq ko'rsatmalar berdi.

Xitoy – Avtomobil qismlari ishlari (DS339, 340, 342) import o'rnini bosish choralari va mahalliy tarkib talablarini tushunishimizni rivojlantirdi. Bu nizolar, ayniqsa murakkab ta'minot zanjiri integratsiyasi dasturlari kontekstida, qonuniy sanoat siyosati va taqiqlangan subsidiyalar o'rtasidagi chegaralarni aniqlashtirish yordam berdi.

So'nggi o'zgarishlar bu o'rnatilgan tizimga yangi muammolarni kiritdi. Raqamli iqtisodiyot an'anaviy subsidiya tushunchalariga to'g'ri kelmaydigan eksportni rag'batlantirishning yangi shakllarini yaratdi. Virtual tovarlar va xizmatlar jismoniy savdo uchun ishlab chiqilgan hududiy va yurisdiksiyon tamoyillarni qanday qo'llash haqida savollar tug'dirmoqda.

Ekologik subsidiyalar, ayniqsa yashil texnologiyalarni qo'llab-quvvatlash choralari va uglerod chegarasini moslashtirish mexanizmlari, savdo va ekologik siyosat maqsadlarining kesishishi haqida murakkab savollarni keltirib chiqarmoqda.

JSTning subsidiyalar va subsidiyalashtirilgan savdo bo'yicha qoidolari GATT 1994ning VI va XVI moddalarida, va undan ham muhimroq, odatda SCM Kelishuvi deb ataladigan JSTning Subsidiyalar va kompensatsiya choralari to'g'risidagi kelishuvda belgilangan. GATT 1947da subsidiyalar bo'yicha aniq va keng qamrovli qoidalar mavjud emas edi.

Aslida, GATT 1947ning "Subsidiyalar" deb nomlangan XVI-moddasi hatto "subsidiyalar" tushunchasini ham aniqlamagan edi.

Bundan tashqari, umumiy subsidiyalarga nisbatan, XVI-modda shunchaki GATTning Shartnomaviy tomonlari savdoga ta'sir ko'rsatadigan subsidiyalar haqida xabar berishlari va

boshqa Shartnomaviy tomonlarning manfaatlariga jiddiy zarar yetkazgan taqdirda bunday subsidiyalarni cheklash masalasini muhokama qilishga tayyor bo'lishlari kerakligini nazarda tutgan.

Eksport subsidiyalariga kelsak, XVI-modda Shartnomaviy tomonlar birlamchi mahsulotlar eksportiga subsidiyalar berishdan "qochishga intilishlari" kerakligini belgilagan. 1962 yilda XVI-moddaga o'zgartirish kiritildi, unga ko'ra Shartnomaviy tomonlarga birlamchi bo'lmagan mahsulotlarga eksport bozorida sotish narxini ichki bozordagi sotish narxidan pastroq qiladigan eksport subsidiyalarini berish taqiqlandi. Shuni ta'kidlash kerakki, bu o'zgartirish rivojlanayotgan mamlakatlarga nisbatan qo'llanilmagan.

Bundan tashqari, GATT 1947ning VI-moddasi o'xshash mahsulot ishlab chiqaradigan mahalliy sanoatga moddiy zarar yetkazadigan yoki zarar yetkazish xavfini tug'diradigan importga subsidiya berilishiga qarshi choralar (ya'ni, kompensatsion bojlar) bilan shug'ullangan. Biroq, VI-modda aniq va keng qamrovli qoidalarini taqdim etmagan. Subsidiyalar va kompensatsion bojlar bo'yicha GATT qoidalarini tushuntirish va ularning amalga oshirilishida ko'proq bir xillik va aniqlikni ta'minlash maqsadida, GATT Shartnomaviy tomonlari Tokio Raundi davomida (1973-79) Bosh kelishuvning VI, XVI va XXIII moddalarini talqin qilish va qo'llash to'g'risidagi kelishuvni, odatda Tokio Raundi Subsidiyalar kodeksi deb ataladigan hujjatni muzokara qilib, tuzdilar. Bu ko'p tomonlama kelishuvni yigirma beshdan ortiq bo'lmagan Shartnomaviy tomonlar qabul qilgan. Subsidiyalar kelishuvi, shubhasiz, ba'zi Shartnomaviy tomonlar kutgan subsidiyalar va kompensatsion bojlar to'g'risidagi qoidalarining aniqlanishi va tushuntirilishi darajasini ta'minlamadi. 1980-yillarda subsidiyalar va kompensatsion bojlar bo'yicha aniq qoidalarining yo'qligi GATT Shartnomaviy tomonlari o'rtasidagi ko'p nizolarni hal qilinmagan holda qoldirdi.

Shuning uchun 1986 yildagi Urug'vay Raundi bo'yicha Punta-del-Este vazirlar deklaratsiyasi muzokarachilarga GATT 1947ning VI va XVI moddalarini, shuningdek Tokio Raundi Subsidiyalar kodeksini qayta ko'rib chiqishni topshirgani hayratlanarli emas edi: "Xalqaro savdoga ta'sir ko'rsatadigan barcha subsidiyalar va kompensatsiya choralari bo'yicha GATT intizomini takomillashtirish maqsadida." Subsidiyalardan foydalanishga kelsak, a'zolar JST Kotibiyatiga minglab subsidiya choralari haqida xabar berganini ta'kidlash lozim.

Bildirishnomalar soni a'zolarning iqtisodiy, ijtimoiy va boshqa siyosat maqsadlarini amalga oshirishda subsidiyalardan keng foydalanishini aks ettiradi. Masalan, 2016 yilda xabar qilingan an'anaviy va kambag'al baliqchi jamoalarning turmush tarzini himoya qilish va ta'minlashga qaratilgan Hindiston baliqchilik subsidiyasi dasturlari; 2016 yilda xabar qilingan iqtisodiyotni mustahkamlash, ichki ishlab chiqarish va eksportni rag'batlantirish, bandlikni

oshirish va investitsiyalarni rag'batlantirishga yo'naltirilgan Gondurasning vaqtinchalik import rejimi; 2016 yilda xabar qilingan Rossiya Federatsiyasining aviasanoat raqobatbardoshligini oshirish bo'yicha davlat dasturi; 2016 yilda Yevropa Ittifoqi tomonidan xabar qilingan, issiqlik va elektr energiyasini birgalikda ishlab chiqarish texnologiyasidan ko'proq foydalanishni rag'batlantirishga qaratilgan Buyuk Britaniyaning iqlim o'zgarishi yig'imi dasturi; va 2015 yilda xabar qilingan AQShning federal dasturlari, masalan, fermer daromadlari va narxlarini barqarorlashtirish, qo'llab-quvvatlash va himoya qilish uchun qishloq xo'jaligi ichki qo'llab-quvvatlash dasturlari; va energiya tejamkor texnologiyalarni ishlab chiqish uchun energiyani tejash dasturlarini ko'rib chiqing.

Kompensatsiya choralaridan foydalanishga kelsak, 1995-2015 yillar davomida a'zolar jami 216 ta kompensatsiya choralarini qo'llagan bo'lib, 410 ta kompensatsiya tekshiruvlarini boshlagan.

Bu savdo himoya vositasining eng ko'p foydalanuvchilari Amerika Qo'shma Shtatlari (to'qson besh), Yevropa Ittifoqi (o'ttiz olti) va Kanada (yigirma olti) bo'lgan. Import manbalari nuqtai nazaridan, kompensatsiya choralari asosan Xitoy (oltmish olti) va Hindistondan (o'ttiz olti) kelgan importga nisbatan qo'llanilgan; mahsulot toifalari bo'yicha, ko'pchilik kompensatsiya choralari asosiy metallar va asosiy metallardan tayyorlangan buyumlarga (101) nisbatan qo'llanilgan.

2015 yil 1 yanvardan 2015 yil 31 dekabrgacha bo'lgan o'n ikki oylik davrda o'n beshta kompensatsiya chorasi haqida xabar berilgan: o'ntasi Amerika Qo'shma Shtatlari, ikkitadan Kanada va Avstraliya hamda bittasi Yevropa Ittifoqi tomonidan. Bu oldingi uch yilga nisbatan ko'payish edi, bunda 2014, 2013 va 2012 yillarda mos ravishda o'n bir, o'n uch va o'nta kompensatsiya chorasi haqida xabar berilgan. 2015 yil 30 iyun holatiga ko'ra, jami 112 ta kompensatsiya chorasi (uzil-kesil bo'jlar va narx majburiyatlari) kuchda bo'lib, ulardan oltmishtasi Amerika Qo'shma Shtatlari, o'n sakkiztasi Kanada va o'n beshtasi Yevropa Ittifoqi tomonidan saqlab turilgan. SCM Qo'mitasining 2016 yilgi hisobotiga ko'ra, 2016 yil 30 iyun holatiga ko'ra, jami 126 ta xabar qilingan kompensatsiya chorasi (uzil-kesil bo'jlar va narx majburiyatlari) kuchda bo'lib, ulardan yetmishtasi Amerika Qo'shma Shtatlari, yigirmatasi Kanada va o'n beshtasi Yevropa Ittifoqi tomonidan saqlab turilgan.

SCM Kelishuvi taqiqlangan subsidiyalar, choraga loyiq subsidiyalar va choraga loyiq bo'lmagan subsidiyalarni farqlaydi. Ushbu bo'lim taqiqlangan subsidiyalarga oid qoidalarni muhokama qiladi. SCM Kelishuvining "Taqiqlash" deb nomlangan 3-moddasi o'zining birinchi qismida shunday deydi:

Qishloq xo'jaligi to'g'risidagi kelishuvda nazarda tutilgan holatlardan tashqari, 1-modda ma'nosidagi quyidagi subsidiyalar taqiqlanadi:

- a. qonun yoki amalda, yagona yoki bir necha shartlardan biri sifatida, eksport ko'rsatkichlariga bog'liq bo'lgan subsidiyalar, shu jumladan I Ilovada ko'rsatilgan subsidiyalar;
- b. yagona yoki bir necha boshqa shartlardan biri sifatida, import qilingan mahsulotlar o'rniga mahalliy mahsulotlardan foydalanishga bog'liq bo'lgan subsidiyalar.

Qisqacha aytganda, JST a'zolari: (1) eksport subsidiyalari; yoki (2) import o'rnini bosuvchi subsidiyalarni berishi yoki saqlab turishi mumkin emas. Bu subsidiyalar, ko'pincha "qizil chiroq" subsidiyalari deb ataladigan subsidiyalar, savdoga ta'sir ko'rsatishni maqsad qilganligi va boshqa a'zolarga salbiy ta'sir ko'rsatish ehtimoli eng yuqori bo'lganligi sababli taqiqlanadi.

Eksport Subsidiyalari

Yuqorida keltirilgan SCM Kelishuvining 3.1(a)-moddasida belgilanganidek, eksport subsidiyalari eksport ko'rsatkichlariga bog'liq subsidiyalardir. SCM Kelishuviga I Ilova "Eksport Subsidiyalarining Namunali Ro'yxati"ni o'z ichiga oladi. Bu to'liq bo'lmagan ro'yxat o'n bir turdagi eksport subsidiyasini o'z ichiga oladi, jumladan: (1) to'g'ridan-to'g'ri eksport subsidiyalari; (2) eksportda bonus berishni o'z ichiga olgan eksport ushlab qolish sxemalari; (3) eksportga bog'liq to'g'ridan-to'g'ri soliqlar va ijtimoiy ta'minot to'lovlaridan ozod qilish, qaytarish yoki kechiktirish; (4) ichki bozorda sotiladigan o'xshash mahsulotlarning ishlab chiqarish va tarqatilishiga nisbatan olinadigan bilvosita soliqlardan ortiqcha eksport qilinadigan mahsulotlarning ishlab chiqarish va tarqatilishi bo'yicha ortiqcha ozod qilish yoki qaytarish; (5) ichki iste'mol uchun mahsulot ishlab chiqarishga nisbatan qulay shartlarda eksport qilinadigan tovarlar ishlab chiqarishda foydalanish uchun tovarlar yoki xizmatlar taqdim etish; va (6) hukumat mablag'lar uchun amalda to'lashi kerak bo'lgan stavkalardan past stavkalarda eksport moliyalashtirishning ma'lum shakllarini taqdim etish (ma'lum mulohazalarga bog'liq holda).

SCM Kelishuvining 3.1(a)-moddasi eksport ko'rsatkichlariga bog'liq subsidiyalarni taqiqlaydi. Ushbu qoidadagi "bog'liq" so'zining ma'nosi "shartli" yoki "mavjudligi boshqa narsaga bog'liq". Shunday qilib, AQSh – FSC (21.5-modda – YI) (2002) ishida Apellyatsiya organi qaror qilganidek, subsidiya eksport subsidiyasi bo'lishi uchun "subsidiya berilishi eksport ko'rsatkichlariga shartli yoki bog'liq bo'lishi kerak". AQSh – Tog' paxtasi (2005) ishida Apellyatsiya organi ta'kidlaganidek:

"Shartlilik yoki bog'liqlik munosabati", ya'ni subsidiya berilishi eksport ko'rsatkichlariga "bog'langan" bo'lishi SCM Kelishuvining 3.1(a)-moddasidagi huquqiy standartning "asosiy mohiyati"ni tashkil etadi. 3.1(a)-modda ham de jure bog'liq, ham de facto eksport ko'rsatkichlariga

bog'liq subsidiyalarni taqiqlaydi. Kanada – Samolyotlar (1999) ishida Apellyatsiya organi aytganidek: Urugvay Raundi muzokarachilari eksport ko'rsatkichlariga amalda bog'liq bo'lgan eksport subsidiyalarini taqiqlash orqali eksport ko'rsatkichlariga qonunan bog'liq subsidiyalar taqiqlanishini chetlab o'tishning oldini olishga intilganlar. SCM Kelishuvining 4-izohiga ko'ra, subsidiya quyidagi holda de facto eksport ko'rsatkichlariga bog'liq hisoblanadi: Faktlar subsidiya berilishi, qonunan eksport ko'rsatkichlariga bog'liq qilinmagan bo'lsa ham, amalda haqiqiy yoki kutilayotgan eksport yoki eksport daromadlariga bog'langan bo'lsa. Subsidiyaning eksport qiluvchi korxonalarga berilishi fakti o'z-o'zidan ushbu qoida ma'nosida eksport subsidiyasi deb hisoblanishi uchun yetarli emas. "Bog'liq" atamasi ifodalagan huquqiy standart ham de jure, ham de facto bog'liqlik uchun bir xil bo'lsa-da, subsidiyaning eksportga bog'liqligini ko'rsatish uchun qanday dalillardan foydalanish mumkinligida muhim farq mavjud. De jure eksport bog'liqligi tegishli qonun hujjati, nizom yoki boshqa huquqiy hujjat so'zlari asosida ko'rsatilishi mumkin. Kanada – Avtomobillar (2000) ishida Apellyatsiya organi qaror qilgan.

Eng oddiy va shuning uchun, ehtimol, kamdan-kam uchraydigan holat - bu eksport qilish sharti qonun, nizom yoki boshqa huquqiy hujjat matnida ochiq-oydin, so'zma-so'z belgilangan holat. Biroq, biz subsidiya choraning tarkibiy qismini tashkil etuvchi hujjatda eksport qilish sharti aniq, garchi yashirin bo'lsa ham, de jure eksportga bog'liq deb to'g'ri hisoblanadi deb hisoblaymiz.

Apellyatsiya organining fikricha, subsidiya de jure eksportga bog'liq bo'lishi uchun, tegishli qonun, nizom yoki boshqa huquqiy hujjat subsidiya faqat eksport ko'rsatkichi shartini bajarish asosida mavjud ekanligini expressis verbis (ochiq so'zlar bilan) ko'rsatishi shart emas. De jure eksport bog'liqligi "chorada amalda ishlatilgan so'zlardan zaruriy tarzda kelib chiqishi" ham mumkin.

De facto eksport bog'liqligiga kelsak, SCM Kelishuvining 4-izohi shuni belgilaydiki, "amalda" bog'liqlik standarti, agar faktlar subsidiya "amalda haqiqiy yoki kutilayotgan eksport yoki eksport daromadlariga bog'langan" ekanligini ko'rsatsa, bajarilgan hisoblanadi. De facto eksport bog'liqligini de jure eksport bog'liqligiga qaraganda ko'rsatish ancha qiyin. Kanada – Samolyotlar (1999) ishida Apellyatsiya organi ta'kidlaganidek, 4-izohda belgilangan de facto eksport bog'liqligini aniqlash standarti uch xil muhim elementni isbotlashni talab qiladi: (1) "subsidiya berish"; (2) "... ga bog'langan ..."; va (3) "haqiqiy yoki kutilayotgan eksport yoki eksport daromadlari".

Kanada – Samolyotlar (1999) ishidagi Apellyatsiya organiga ko'ra, de facto eksport bog'liqligi subsidiya berilishini tashkil etuvchi va o'rab turgan faktlarning umumiy konfiguratsiyasidan kelib chiqarilishi kerak.

Bu faktlarning hech biri alohida holda hal qiluvchi bo'lishi ehtimoli yo'q. Biroq, birgalikda ular ma'lum bir holatda de facto eksport bog'liqligi mavjud degan xulosaga olib kelishi mumkin.

Avstraliya – Avtomobil terisi II (1999) ishidagi panel shuni ko'rib chiqdiki, ma'lum holatlarda, a'zoning o'z ichki bozori subsidiyalashtirilgan mahsulotning ichki ishlab chiqarilishini qabul qilish uchun juda kichik ekanligi haqidagi xabardorligi subsidiya eksport qilinishi sharti bilan berilganligini ko'rsatishi mumkin. Biroq, eksportga yo'naltirilgan kompaniyaga beriladigan subsidiya o'z-o'zidan eksport subsidiyasi emas. 4-izohning ikkinchi jumla panelni faqatgina subsidiya "eksport qiluvchi korxonalarga berilgani" sababi bilan de facto eksport bog'liqligi mavjud degan xulosaga kelishini istisno qiladi. Oluvchining eksportga yo'naltirilganligi hisobga olinishi mumkin, lekin u ko'rib chiqiladigan bir necha faktlardan biri bo'ladi va de facto eksport bog'liqligini aniqlashni qo'llab-quvvatlovchi yagona fakt bo'la olmaydi.

Bundan tashqari, Kanada – Samolyotlar (1999) ishida Apellyatsiya organi "bog'langan" atamasi "agar bo'lmaganda" testi bilan, ya'ni subsidiya "kutilayotgan eksport yoki eksport daromadlari bo'lmaganda" berilgan bo'larmidi degan oddiy tekshiruv ma'nosida tenglashtirilmasligi kerakligi haqida ogohlantirdi.

YI va ayrim a'zo davlatlar – Katta fuqaro samolyotlari (2011) ishida Apellyatsiya organi subsidiya de facto eksport ko'rsatkichlariga bog'liq ekanligini aniqlash testini aniqlashtirdi. U de facto eksport bog'liqligi mavjudligi "subsidiya berilishini tashkil etuvchi va o'rab turgan faktlarning umumiy konfiguratsiyasidan kelib chiqarilishi kerak"ligini ta'kidladi, bu quyidagi omillarni o'z ichiga olishi mumkin: (1) subsidiya berilishini belgilovchi choraning dizayni va tuzilishi; (2) bunday chorada belgilangan ishlash tartibi; va (3) choraning dizayni, tuzilishi va ishlash tartibini tushunish uchun kontekst beruvchi subsidiya berilishi bilan bog'liq tegishli faktik holatlar. U quyidagilarni yanada tushuntirdi:

Tegishli dalillar mavjud bo'lgan hollarda, baholash bir tomondan, subsidiya berilishi natijasida yuzaga keladigan subsidiyalashtirilgan mahsulotning kutilayotgan eksport va ichki savdolari nisbati, va boshqa tomondan, subsidiya bo'lmagan holatdagi vaziyat o'rtasidagi taqqoslashga asoslanishi mumkin. Subsidiya bo'lmagan holatdagi vaziyatni subsidiya berilishidan oldin oluvchi tomonidan ichki va eksport bozorlarida ayni mahsulotning tarixiy savdolari asosida tushunish mumkin. Subsidiya ta'sir qilmagan tarixiy ma'lumotlar bo'lmagan yoki subsidiyalashtirilgan mahsulot tarixiy ma'lumotlari mavjud bo'lmagan yangi mahsulot bo'lgan hollarda, taqqoslash subsidiya bo'lmagan holatda foydani maksimallashtiruvchi firma eksport va ichki bozorlarda erishishi kutilgan faoliyat bilan amalga oshirilishi mumkin.

Agar dalillar, boshqa barcha narsalar teng bo'lganda, subsidiya berilishi oluvchining tarixiy faoliyati yoki subsidiya bo'lmagan holatda foydani maksimallashtiruvchi firmaning nazariy faoliyati bilan taqqoslaganda, kutilayotgan savdolarni eksportga qaratish uchun rag'bat berishini ko'rsatsa, bu subsidiya berilishi SCM Kelishuvining 3.1(a)-moddasi va 4-izohi ma'nosida amalda kutilayotgan eksportga bog'langanligining ko'rsatkichi bo'lardi.

YI va ayrim a'zo davlatlar – Katta fuqaro samolyotlari (2011) ishida Apellyatsiya organi subsidiya berilishi 3.1(a)-modda va 4-izoh ma'nosida "amalda ... kutilayotgan eksportga bog'langan" ekanligini aniqlash standarti obyektiv standart ekanligini belgiladi:

Bu standart subsidiya berilishini tashkil etuvchi va o'rab turgan faktlarning umumiy konfiguratsiyasi asosida, shu jumladan subsidiya berilishini belgilovchi choraning dizayni, tuzilishi va ishlash tartibi asosida aniqlanishi kerak. Haqiqatan ham, subsidiya oluvchining kelajakdagi eksport faoliyatini rag'batlantirishga yo'naltirilgan bo'lishi uchun, subsidiya berish va eksport ko'rsatkichi o'rtasidagi shartli munosabat bunday dalillar asosida obyektiv kuzatilishi kerak.

De facto eksport bog'liqligi standarti obyektiv standart bo'lgani sababli, bu standart subsidiya beruvchi hukumatning oluvchining kelajakdagi eksport faoliyatini rag'batlantirishga bo'lgan subyektiv motivatsiyasiga tayanib qondirilishi mumkin emas. Biroq, Apellyatsiya organi ta'kidlaganidek, "hukumatning subsidiya berish bo'yicha siyosat maqsadlarining obyektiv ko'rib chiqilishi mumkin bo'lgan ifodalari" subsidiya oluvchining kelajakdagi eksport faoliyatini rag'batlantirishga yo'naltirilganligini aniqlash tekshiruvida tegishli dalil bo'lishi mumkin. Xuddi shunday, Apellyatsiya organi uchun, de facto eksport bog'liqligi standarti paneldan hukumatning subsidiya berish sabab(lar)ini aniqlashni talab qilmaydi:

Hukumatning subsidiya berish sababi faqat nima uchun subsidiya berilganligini tushuntiradi. U oluvchining kelajakdagi eksport faoliyatini rag'batlantirishni qo'llab-quvvatlash uchun hukumat subsidiyaning dizayni, tuzilishi va ishlash tartibi nuqtai nazaridan nima qilganiga oid savolga zaruriy javob bermaydi. Haqiqatan ham, subsidiya berilishi kelajakdagi eksport faoliyatiga shartli ekanligi choraning sabablari emas, balki tegishli faktik holatlar nuqtai nazaridan subsidiyaning o'zini baholash orqali aniqlanishi kerak. Biroq, bu subsidiya siyosati sabablari haqidagi dalillar subsidiya oluvchining kelajakdagi eksport faoliyatini rag'batlantirishga yo'naltirilganligini aniqlash tekshiruvidan zaruriy tarzda chiqarib tashlanishini anglatmaydi.

YI va ayrim a'zo davlatlar – Katta fuqaro samolyotlari (2011) ishida Apellyatsiya organi de facto eksport bog'liqligi testini quyidagicha umumlashtirdi:

[Biz aniqladikki,] subsidiya berish va kutilayotgan eksport o'rtasidagi [de facto] shartlilik subsidiya berish oluvchining kelajakdagi eksport faoliyatini rag'batlantirishni qo'llab-quvvatlashga yo'naltirilgan hollarda aniqlanishi mumkin. SCM Kelishuvining 3.1(a)-moddasi va 4-izohi bo'yicha de facto eksport bog'liqligi standarti subsidiya berish subsidiya berilishi bilan buzilmagan ichki va eksport bozorlaridagi talab va taklif shartlarini shunchaki aks ettirmaydigan tarzda oluvchini eksport qilishga rag'batlantirish uchun berilganda bajarilgan bo'ladi.

Eksport subsidiyalari taqiqlanishining ko'lamini ko'rsatish uchun shuni ta'kidlash kerakki, panellar va/yoki Apellyatsiya organi quyidagi choralarni taqiqlangan eksport subsidiyalari deb topdi: (1) Braziliya hukumatining mintaqaviy samolyotlar eksporti bilan bog'liq, xaridor bilan kelishilgan foiz to'lovlari va moliyalashtiruvchi tomon kerakli mablag'larni jalb qilish xarajatlari o'rtasidagi farqni qoplaydigan to'lovlari; bu to'lovlar eksport moliyalashtirish dasturi bo'lgan "PROEX"ning foiz stavkalarini tenglash komponenti doirasida amalga oshirilgan (Braziliya – Samolyotlar (1999) ga qarang); (2) Avstraliya hukumati tomonidan Avstraliyada avtomobil terisi ishlab chiqaruvchi va eksport qiluvchi yagona korxona bo'lgan Howega berilgan jami 30 million Avstraliya dollari miqdoridagi grantlar va 25 million Avstraliya dollari miqdoridagi ("tijoratga asoslanmagan" shartlardagi) qarz (Avstraliya – Avtomobil terisi II (1999) ga qarang); va (3) "xorijiy savdo korporatsiyalari" (FSC), ya'ni AQShdan tashqariga eksport qilish uchun AQShda ishlab chiqarilgan tovarlarni sotish yoki ijaraga berish bo'yicha maxsus faoliyatlar uchun mas'ul bo'lgan xorijiy korporatsiyalarning eksportga bog'liq daromadlarining bir qismini AQSh daromad solig'idan ozod qilish (AQSh – FSC (2000) ga qarang). Shuni ta'kidlash kerakki, YI va ayrim a'zo davlatlar – Katta fuqaro samolyotlari (2011) ishida Apellyatsiya organi - yuqorida muhokama qilingan de facto eksport bog'liqligi bo'yicha yangi aniqlashtirgan testi asosida - ko'rib chiqilayotgan "Ishga tushirish yordami/A'zo davlat moliyalashtirishi" subsidiyalari taqiqlangan eksport subsidiyalari bo'lishi yoki bo'lmasligi to'g'risida xulosaga kela olmadi, chunki panelning faktik xulosalari va ish bo'yicha nizosiz faktlar buning uchun yetarli asos bermagan.

Xulosa

JSTning subsidiyalarni nazorat qilish tizimining, ayniqsa SCM Kelishuvi orqali, rivojlanishi va amalga oshirilishi xalqaro savdoni tartibga solishda muhim yutuqni ifodalaydi. Tarixiy rivojlanish va hozirgi amaliyotlar tahlili orqali bir necha muhim xulosalar kelib chiqadi:

Birinchidan, subsidiyalarni boshqaruvchi huquqiy tizim GATT 1947 dan beri sezilarli darajada rivojlangan bo'lsa-da, zamonaviy iqtisodiy voqelik uning chegaralarini sinovdan o'tkazishda davom etmoqda. Oddiy eksport subsidiyalaridan murakkab qo'llab-quvvatlash

sxemalariga, ayniqsa raqamli iqtisodiyot va ekologik tashabbuslardagi o'zgarish an'anaviy talqinlar va amalga oshirish mexanizmlariga qarshi chiqmoqda.

Ikkinchidan, kompensatsiya choralarining, ayniqsa Amerika Qo'shma Shtatlari, Yevropa Ittifoqi va Kanada kabi rivojlangan mamlakatlar tomonidan ko'proq qo'llanilishi, mavjud tizimning ham samaradorligi, ham cheklovlarini ko'rsatadi. Bu choralarning ma'lum sektorlarda va ma'lum mamlakatlarga (ayniqsa Xitoy va Hindistonga) qarshi to'planishi qonuniy siyosat maqsadlari va proteksionistik tendentsiyalar o'rtasidagi muvozanat haqida muhim savollarni keltirib chiqaradi.

Uchinchidan, rivojlanayotgan mamlakatlar uchun maxsus qoidalar, zarur bo'lsa-da, global savdo tizimida murakkab dinamikani yaratadi. Asosiy qiyinchilik subsidiya intizomining zaiflashishiga yo'l qo'ymasdan rivojlanish uchun makon saqlashda. Bu ayniqsa baliqchilik, qishloq xo'jaligi va yangi texnologiyalar kabi sektorlarda yaqqol ko'rinadi.

Kelajakka nazar solsak, bir necha muammolar e'tiborni talab qiladi:

1. Subsidiya intizomini yangi iqtisodiy modellarga, ayniqsa raqamli iqtisodiyotga moslashtirish zarurati
2. Ekologik maqsadlar va savdo intizomi o'rtasidagi muvozanatni saqlash, ayniqsa yashil subsidiyalarga nisbatan
3. SCM Kelishuvi qoidalarini rivojlanayotgan iqtisodiyotlarda samarali amalga oshirishning davom etayotgan qiyinchiligi
4. Kompensatsiya choralari tartib-qoidalarida ko'proq shaffoflik va bashorat qilish imkoniyati zarurati

JSTning subsidiyalarni nazorat qilish rejimining muvaffaqiyati oxir-oqibat uning asosiy tamoyillarini saqlab qolgan holda rivojlanish qobiliyatiga bog'liq bo'ladi. Bu a'zolar o'rtasida doimiy muloqot, kuchaytirilgan shaffoflik mexanizmlari va ehtimol, eng muhimi, savdoning buzilishiga yo'l qo'ymasdan qonuniy siyosat maqsadlarini qo'llab-quvvatlash qobiliyatini talab qiladi.

Global iqtisodiy integratsiya chuqurlashib va hukumat yordamining yangi shakllari paydo bo'lib borgan sari, samarali subsidiya intizomining ahamiyati yanada oshib boradi. Shuning uchun kelajakdagi islohotlar va talqinlar moslashuvchanlik va bashorat qilinish o'rtasida, rivojlanish ehtiyojlari va bozor intizomi o'rtasida, hamda milliy siyosat makoni va xalqaro savdo majburiyatlari o'rtasida nozik muvozanatni ta'minlashi kerak.

REFERENCES

1. The JST Analytical Index on the SCM Agreement - an official JST publication that compiles and analyzes JST jurisprudence
2. Canada – Aircraft (DS70, 1999)
3. US – FSC (DS108, 2000)
4. Brazil – Aircraft (DS46, 1999)
5. Australia – Automotive Leather II (1999)
6. EC and Certain Member States – Large Civil Aircraft (2011)
7. 7.The SCM Agreement (Agreement on Subsidies and Countervailing Measures)
8. GATT 1994 (General Agreement on Tariffs and Trade)
9. GATT 1947
10. Van den Bossche, Peter and Werner Zdouc, "The Law and Policy of the World Trade Organization"
11. Reports of the Committee on Subsidies and Countervailing Measures
12. Member notifications to the JST
13. <https://www.JST.org/>